

Qiyosiy pedagogika fanining tadqiqot bosqichlari

Urganch davlat universiteti talabasi

Davlatova O'g'iljon Ihombek qizi

Annotatsiya: Ushbu maqola qiyosiy pedagogika taraqqiyotining bosqichlari hamda rivojlanishining boshlang'ich bosqichlari haqida yoritib berilgan.

Kalit so'zlar: Qiyosiy-pedagogika taraqqiyoti, Sharq uyg'onish davri, qutadg'u bilig, Mahbub ul-qulub.

Abstract: This article describes the stages of the development of comparative pedagogy and the initial stages of its development.

Key words: Development of comparative pedagogy, Eastern renaissance period, kutadgu bilig, Mahbub ul-Qulub.

Аннотация: В данной статье описаны этапы развития сравнительной педагогики и начальные этапы ее развития.

Ключевые слова: Развитие сравнительной педагогики, период восточного Возрождения, кутадгу билиг, Махбуб ул-Кулуб.

Qiyosiy pedagogika taraqqiyotining birinchi bosqichi – qadimgi davrlardan XIX arsgacha. Bu davr qiyosiy-pedagogik tadqiqotlar rivojlanishining boshlang'ich bosqichi hisoblanadi. Yoki bu davrni boshqacha qilib, falsafiy davr deb atash mumkin. Chunki barcha muammolar falsafa fani doirasida ko'rilgan. Turli mamlakatlarda ta'lim-tarbiya masalalari, ya'ni —Ular qanday o'qitadilar?! degan savol qadim davrlardanoq ko'pchilikni qiziqtirib kelgan. Ko'pgina davlatlar o'z bolalarini, yosh avlodni tarbiyalash uchun qo'shni davlatlarning tajribalarini ham qo'llaganlar. Masalan, qadimgi grek faylasufi Platon spartaliklarning tarbiya metodlarini o'z vatani Afina maktablarida qo'llash imkoniyatlarini ochib bergan. Qadimgi Rim tarixchisi Tassit esa o'zining —Nemislarning kelib chiqishi va Germaniyaning joylashgan o'rnini deb nomlangan asarida o'sha vaqtlardagi nemis qabilalarida bolalar va yoshlar tarbiyasining o'ziga xos jihatlarini bayon etadi. Qadimgi yunon tarixchisi Gerodotning —Tarix kitobida qadimgi forslar, saklar, massagetlarning ta'lim-tarbiyaviy qarashlariga oid muhim ma'lumotlar berilgan.

Sharq Uyg'onish davri yirik mutafakkiri Abu Nasr Forobiy o'zining —Fozil odamlar shahri nomli asarida ta'lim – tarbiyaga, inson kamolotiga munosabat nuqtai nazaridan ikki xil shahar yoki mamlakat – fozil hamda johil odamlar shahrini o'zaro qiyoslaydi. Ta'lim-tarbiya borasidagi eng nodir va qimmatli tajribalarni —Fozil shahar timsolida ko'rsatsa, ta'lim-tarbiya borasidagi eng nomaqbul va xunuk hodisalarni (didaktogeniya) —Johil odamlar shahri misolida ko'rsatadi. Yusuf Xos Hojibning —Qutadg'u bilig sari ham komil inson tarbiyasi to'g'risidagi eng qimmatli

qadriyatlarini o'zida mujassamlashtiradi. Alisher Navoiyning —Mahbub ul-qulub asarida ham ta'lim, tarbiya, mudarris, dars, komillik, ilm, kasb-hunar to'g'risiga g'oyalar bayon etiladi. Bunda mudarris va shogird munosabatlari odobi to'g'risida qimmatli ma'lumotlar keltiriladi. O'rta asrlarda Yevropaning ko'plab mamlakatlarida qo'shni mamlakatlarda ta'lim tizimi tashkil qilinishi bilan tanishish ehtiyoji kuchaydi.

Boshlang'ich maktabdan universitetgacha bo'lgan ta'lim tizimining uzluksiz strukturasi va tamoyillarini ishlab chiqishda Ya.A.Komenskiy Chexiya, Vengriya, Gollandiya, Shvetsiya kabi mamlakatlar tajribasiga ko'p marta murojaat qiladi. M.Monten o'zining —Tajribalar deb nomlangan asarida Uyg'onish davrida Fransiyadagi ta'limtarbiyaning o'ziga xos jihatlari to'g'risida ma'lumot beradi. Yevropa pedagogik tafakkuri evolyutsiya bosqichlarida XVIII asr oxiri XIX asr boshlari juda muhim davr hisoblanadi. Bu esa, xorijiy pedagogik tajriba va uni milliy ta'lim muammolariga qiyoslashga qiziqishni kuchaytirdi.

Qiyosiy pedagogika taraqqiyotining ikkinchi bosqichi – ilmiy qiyosiy pedagogikaning paydo bo'lishi (XIX asr oxiridan XX asr boshlarigacha). Bu davrda qiyosiy pedagogika fan sifatida ilmiy asoslandi va pedagogikaning mustaqil sohasiga aylandi. Mohiyatan olib qaraganda, bu davr qiyosiy pedagogikaning alohida fan sohasi sifatida pedagogik hodisalarni ilmiy asosda o'rgana boshlangan ilk davri edi.

Qiyosiy pedagogika taraqqiyotining uchinchi bosqichi – krizisli bosqich (XX asrning 60-yillaridan 80-yillarigacha). Komparativistikaning ushbu rivojlanish bosqichi jamiyat ehtiyojlari bilan ta'lim natijalari o'rtasidagi qarama-qarshiliklar pedagogika fani va amaliyotida anglanganligi davriga to'g'ri keladi. YUNESKOning xalqaro ta'limni rejalashtirish instituti direktori Filipp Kumbs 1968 yilda —Ta'lim inqirozil deb nomlangan asarini yozdi. Asarning mashhurligi shu bilan belgilanadiki, Kumbs unda ijtimoiy hayotda ma'lum bo'lgan muammolarni aniq ko'rsatib bergan. Bu muammolarni —xippi deb nomlangan yoshlar harakatining kengayishida, —jinsiy revolyutsiya, —ayollar harakati va boshqa ijtimoiy voqeliklarda kuzatish mumkin edi. Yoshlar o'z ota - onalarining ijtimoiy tajriba va qadriyatlarini o'rganishdan bosh tortadilar. Bu holat ta'lim va tarbiya sohasida qiyosiy taqqoslovchi xarakterga ega bo'lgan izlanishlar sonining sezilarli darajada oshishiga turtki bo'ldi. O'tgan asrning 60-70 yillarida O'zbekistonda ham ta'lim tizimini yangi bosqichga olib chiqish, fan-texnika sohasida yutuqlarga erishish maqsadida iste'dodli kadrlar tanlab olinib, yetakchi ilm dargohlari hamda ta'lim muassasalarida o'z tajribalarini oshirishlari borasida ham bir qator ijobiy ishlar amalga oshirildi. Buning natijasida yadro fizikasi, biotexnologiya, alkaloidlar kimyosi, paxtachilikni rivojlantirish kabi bir qator

sohalarda o'zbek olimlari sezilarli yutuqlarga erishib, tegishli ravishda o'z ilmiy maktablarini yaratdilar.

Qiyosiy pedagogika rivojlanishining to'rtinchi bosqichi – integratsion bosqich (XX asrning 80-yillaridan hozirgi kungacha). —Integratsiyal turli qismlar, bo'laklarning bir tizimga birlashish, uyg'unlashish jarayonidir. Integratsion bosqichning o'ziga xosligi globallashuv va uning zamonaviy ta'lim rivojlanishiga ta'siri bilan xarakterlanadi. Globallashuv – bu avvalo hayot sur'atlarining beqiyos darajada tezlashuvi demakdir. Bugungi zamonda mafkura poligonlari yadro poligonlaridan ham ko'proq kuchga ega. Globallashuv jarayonining tezlashish omillaridan biri internetdir.

Xulosa qilib shuni aytishimiz mumkinki, hozirgi ommaviy globallashuv sharoitida nafaqat ta'limni, balki madaniyat, kinomatografiya, musiqa, san'at kabi inson ma'naviyatini shakllantirish hamda rivojlantirishga yordam beradigan sohalarni milliy mentalitetni saqlagan holda qiyosiy tahlil etish har tomonlama rivojlangan yoshlarni voyaga etkazish imkoniyatini beradi. Hozirgi pedagogika fani hamda ta'lim muassasalari oldida o'rganish, taqqoslash, xulosalash zarur bo'lgan qator muammolar turibdi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. G'umilov L. N. Qadimgi turkiylar. "Fan", Toshkent, 2007.
2. Rafiyev A. Turkiy tillarning qiyosiy-tarixiy grammatikasi. Toshkent, 2004.
3. www.google.com internet tarmog'i